

וְגֵרְסֵנָּן נְמִי [התם] (בפרק חלק, סנהדרין דף ל"ט ע"ב),
אמר רבי שמעון בן לקיש, כל המלמד
בן חברו תורה, כאלו עשא, שנאמר
וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בַחֲרֹן (בכחשית י"ב, ה').
ומתרגמנו, וית נפשתיא דשעבידו
לאורייתא בחרון.

וְגֵרְסֵנָּן [התם] (בבבא מניעה פרק הסוכר את הפועלים דף
פ"ה ט"א), אקלע רבי לאתריה דרבי
אלעזר ברבי שמעון. אמר להו, יש לו
בן לאותו צדיק. אמרו ליה, יש לו בן,
וכל זונה שנשפרת בארבעה, שזכרתו
בשמונה¹⁰ (פירוש, מפני יפיו). אתייהו¹¹, אמר
ליה, הדר בך. הדר ביה. אסמכיה
לרבי, ואשלמיה (פירוש, מסרו לרבי שמעון
ללמדו תורה) לרבי שמעון בן איסי בן
לקניא, אחוה¹² דאמיה. אגמריה
אורייתא, ופרס ליה סודרא ארישיה,
ואסמכיה ברבי. כל יומא הוה קא
אמר, לקריתי (פירוש, לעירי) אנא איזיל¹³.
אמר ליה, חפים עבדו¹⁴ יתך, וגלתא
דדהבא פרסו עלך, ורבי קרו לך, ואת
אמרת לקריתי אנא איזיל¹⁵ (בתמיהה.
המ"ל). אמר ליה, מומא, עזובה דא
(פירוש, בשבועה, הנחתי זאת ולא אומר יותר). פי
גדל, אתא יתיב במתיבתא. שמעיה
רבי לקליה, אמר, האי קלא דמי¹⁶
לקליה דרבי אלעזר ברבי שמעון.
אמרו ליה, בריה הוא. קרי עליה, פרי

בן ירעה] (משלי ג', י"ב), רועה לומר, שהוא
מרעה הבן הצדיק על אביו הרשע,
ומביאו אצלו לחיי העולם הבא.

רבי חנניא אומר, הרי הוא אומר, פי
יקרא קן צפור לפניך וגו' (דברים כ"ב, ו'). וכי
מי הם גדולים, רחמי הבריות או רחמי
מי שאמר והיה העולם. ומה אם
הבריות שרחמיהן מועטין, נצטוו שאם
יקחו את הבנים, ישלחו את האם
חפשיה, הקדוש ברוך הוא שרחמיו
מרבין, על אחת כמה וכמה פי
בזכותם ישלח את האבות חפשיים
מדינה של-גיהנם:

החלק השני בדברים שמצווה לעשות לבן חברו, ויש
בו שלשה פרקים

פרק ראשון

פרק פח

המלמד לבן חברו תורה, הרי הוא
כאלו עשא. בדרסנו

[התם] (במסכת סנהדרין פרק כהן גדול דף י"ט ע"ב), אמר
רבי יוחנן, כל המלמד לבן חברו
תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו,
שנאמר ואלה תולדת אהרן ומשה
(במדבר ג', א'), [וכתיב] ואלה שמות בני
אהרן, הבכור נדב, ואביהוא (סס פסוק כ').
אלא אהרן ילד, ומשה למד, לפיכך
נקראו על שמו.

נפש יהודה

נצטוו. שיהיה להם רחמנות, ועל ידי לקיחת הבנים ניצולה האם: פי בזכותם. של בנים וכו':

פח לאותו צדיק. רבי אלעזר ברבי שמעון: אסמכיה לרבי. שיהיו קורין אותו רבי. ונתן לו סמיכות, כדי שיתקנא וישים לבו
על תלמוד תורה: ופרס ליה סודרא. טלית על ראשו, כמו הרבנים: כל יומא. כל (היום) כשהיה לומד, אמר אותו הבן,
לקריתי אנא איזיל. לעירי אני חפץ לילך: אמר ליה. רבי שמעון להבן: חפים. תלמיד חכם אני עושה אותך: וגלתא דדהבא.
מלבוס של זהב אפרוש עליך:

[10] בשמונה. י"ג בשמונה; [11] אתייהו. או אתייהו; [12] אחוה. או אחוה; [13] איזיל. או איזיל; [14] עבדו. או עבדו;

חַיָּא בַר אַבְא, וְאִמְרִי לֵה אָמַר וְרַבִּין שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל הַמְּלַמֵּד בֶּן חֵבְרוֹ תוֹרָה, זוֹכֵה וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה שְׁלֹ-מַעְלָה, שְׁנַאֲמַר כֹּה אָמַר יי, אִם תֵּשׁוּב וְאִשְׁיבָךְ, לְפָנַי תַּעֲמֹד (יכמ"ה ט"ז, י"ט). וְכֹל הַמְּלַמֵּד אֶת בֶּן עִם הָאָרֶץ תוֹרָה, אֶפְלוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר גְּזֵרָה, מִבְּטְלָהּ בְּשִׁבְלוֹ, שְׁנַאֲמַר וְאִם תּוֹצִיא יָקָר מִזֵּלְל, כְּפִי תִהְיֶה.

וְגַרְסַנְן [הַתָּם] (כַּפְרָק חֲלָק, סְנַהֲלִין דָּף ל"א ע"ב), אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, כָּל הַמּוֹנֵעַ הַלְכָה מִפִּי תַלְמִיד, כְּאִלוּ גּוֹזֵלוּ מִנְחַלַּת אֲבוֹתָיו, שְׁנַאֲמַר תוֹרָה צוּה לָנוּ מִשָּׁה, מוֹרְשָׁה וְקִהַלְתָּ יַעֲקֹב (דְּבָרִים ל"ג, ד'), מוֹרְשָׁה הִיא לְכָל יִשְׂרָאֵל מִשִּׁשֶּׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, כָּל הַמּוֹנֵעַ הַלְכָה מִפִּי תַלְמִיד, אֶפְלוּ עֶבְרִין שְׁבַמְעֵי אֲמָן מִקְּלָלִין אוֹתוֹ, שְׁנַאֲמַר מִנֵּעַ בַּר יִקְבְּהוּ לְאוֹם (מַסְלֵי י"ח, כ"ז). וְאִין לְאוֹם אֵלָּא עֶבְרִים, שְׁנַאֲמַר וְלֹאִם מִלֵּאִם יֵאֲמָץ (בְּרֵאשִׁית כ"ה, כ"א). וְאִין בַּר אֵלָּא תוֹרָה, שְׁנַאֲמַר נִשְׁקוּ בַר פֶּן יֵאֲנַף (גו"ה טה"ל ב', ז'). עֲלָא בְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר, מְנַקְבִין אוֹתוֹ כְּפַבְרָה, נֵאֲמַר כָּאִין יִקְבְּהוּ, וְנֵאֲמַר לַהֲלִין וְיִקְבַּ חוֹר בְּדַלְתוֹ (מַלְכִים ב' י"ב, י'). אֲבִי אָמַר, כְּאֲבֵלָא^ט

צָדִיק עֵץ חַיִּים (מַסְלֵי י"ח, ל'), זֶה רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. וְלִקְחָ נְפִשׁוֹת חֲכָם, זֶה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אִיסִי בֶּן לְקַנְיָא. כִּי נָח נְפִישָׁה, אֲמַטְיוּהָ לַמַּעֲרְתָא דְאַבוּהָ. הוּת הַדְרָא עֲכָנָא (פִּירוּשׁ, נַחֲשׁ) לַמַּעֲרְתָא. אָמַרְי, עֲכָנָא עֲכָנָא, פִּתְחִין פִּיד וְיַכְנִס בֶּן אֶצֶל אָבִיו. לֹא פִתְחָא לְהוּ. כַּסְבוּרִים הָעָם לֹאִמַר שְׁזָה גְדוֹל מְזָה, יַצְתָה בַת קוֹל וְאָמְרָה, לֹא שְׁזָה גְדוֹל מְזָה, אֵלָּא שְׁזָה הִיָּה בְּצַעַר מַעֲרָה, וְזֶה לֹא הִיָּה בְּצַעַר מַעֲרָה. בְּדַגְרַסְנָן [הַתָּם] (כַּסְבָּת דָּף ל"ג ע"א), רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, שְׁהִיוּ טְמוּנִים בְּמַעֲרָה שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּימֵי הַשְּׁמַד.

אֶקְלַע רַבִּי לְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי טַרְפוֹן. אָמַר לְהוּ, וַיֵּשׁ בֶּן לְאוֹתוֹ צָדִיק, שְׁהִיָּה מְקַפָּח^י אֶת בְּנָיו. אָמְרוּ וְלִיהוּ, בֶּן אִין לוּ, בֶּן בַּת יֵשׁ לוּ. וְכֹל זֹנָה שְׁנַשְׁפָּרַת בְּאַרְבָּעָה, שׁוֹכְרָתוֹ בְּשִׁמּוֹנָה (א). אֶתְיוּהוּ (ב) לְקַמְיָה. אָמַר לִיהוּ, אִי הַדְרַת בְּךְ, יְהִיבָנָא לָךְ בְּרַתִּי (ג). הַדְרַ בֵּיהּ. אָפָּא דְאָמְרִי, נִסְבָּה וְגַרְשָׁה (ד). וְאָפָּא דְאָמְרִי, לֹא נִסְבָּה כָּלֵל, שְׁלֵא יֵאֲמְרוּ בְּשִׁבְלֵי זוֹ חוֹר. וְרַבִּי, מֵאִי כְּלִי הָאִין. דְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאִמְרִי לֵה אָמַר רַבִּי

נפש יהודה

וְלִקְחָ נְפִשׁוֹת. הַמְּלַמֵּד תוֹרָה קִנְאוּ לְבָן; שְׁהִיָּה מְקַפָּח אֶת בְּנָיו. לִשׁוֹן מִכָּה וְהִרְגַּ. שְׁהִיָּה רִגִיל לֹמַר, אִקְפַּח אֶת בְּנֵי, כַּשְׁנִשְׁבַּע: וְרַבִּי מֵאִי כְּלִי הָאִין. לְחוֹר עַל בְּנֵי אַחֲרִים, לְשֹׂאֵל אִם יֵשׁ לוֹ בֶּן; אִם תֵּשׁוּב. יִשְׂרָאֵל לְמוֹטֵב: וְאִשְׁיבָךְ. אֵלִי: לְפָנַי תַּעֲמֹד. הַנְּבִיא אָמַר, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לִי שְׁאֲעֻמּוּד וְאַתְקִיִים לְפָנַי, אִם אוֹכֵל לְהִשָּׁיֵם: יָקָר מִזֵּלְל. תַּלְמִיד חֲכָם מֵעַם הָאָרֶץ. או כְּפִי תִהְיֶה, יְהִי לָךְ רִשׁוֹת לְבַטֵּל גִּירוּתִי: הַמּוֹנֵעַ הַלְכָה. מִלְּמַדוֹ: לְאוֹם. הֵם הַיְלָדִים, מְקַלְלִין אוֹתוֹ: נִשְׁקוּ בַר. הוֹדִיִין בְּבִירוֹר הַתוֹרָה. דָּאִם לֹא כֵן, פֶּן יֵאֲנַף, יִקְצוּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:

חק יעקב

פַּח צַעַר מַעֲרָה. שֶׁנִּתְחַבְּאוּ שֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּמַסְכַּת שֶׁבַת (ל"ג ע"ב): מִשְׁשִׁתָּ יָמֵי בְּרֵאשִׁית. כְּלוּמַר, בְּשִׁבְלֵי הַתוֹרָה שְׁהִיא רֵאשִׁית, וְיִשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה (יִרְמִיָּהוּ ב' ג'), שְׁעִתִּידִין לְהַנְחִילָהּ: יָקְבְּהוּ. מְנַקְבִין אוֹתוֹ, לִשׁוֹן וְיִקְבַּ חוֹר בְּדַלְתוֹ (מ"ב י"ב, י'). אֲבֵלָא דְקַצְרִי. כְּלִי שֶׁל כּוֹבְסִין שְׁהוּא מְנוּקָב, וְמוֹלְפִים בּוֹ מִים עַל הַבְּגָדִים:

נִשְׁקוּ בַר. הוֹדִיִין בְּבִירוֹר הַתוֹרָה. דָּאִם לֹא כֵן, פֶּן יֵאֲנַף, יִקְצוּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:

(א) בְּשִׁמּוֹנָה. י"ג בְּשִׁמּוֹנָה; (ב) אֶתְיוּהוּ. או אֶתְיוּהוּ; (ג) בְּרַתִּי. או בְּרַתִּי; (ד) וְגַרְשָׁה. או וְגַרְשָׁה; (ה)

הַקְדוּשׁ לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּנוֹ, וְאָמַר לוֹ,
זֶרֶק מְרָה בִּתְלֻמִּידִים. כְּדִגְרַסְנָן [הֵתָם]
(בכּתובות פרק הנוט"א דף ק"ג ע"ב, וגרסינן בפרק במה מדליקין
שבת דף ל' ע"ב), אָמַר רַב [גְּדַל אָמַר רַב], כָּל
תְּלֻמִּיד חָכֵם שְׂוִישֵׁב לְפָנָיו רְבוּ וְאִין
שְׂפִתוֹתָיו נוֹטְפוֹת מֵר, תְּפִוּיָּה וְכוּ,
כְּדֹאִיתָא לְמַעְלָה (בבב"ב, כלל ח', חלק א', פרק ב',
סימן ס"ז).

וְגִרְסָנָן [הֵתָם] (במסכת סוטה פרק עגלה ערופה דף מ"ז
ע"א), לְעוֹלָם תִּהְיֶה שְׂמֵאל דְּחָהּ, וְיִמִּין
מְקַרְבֵּת. לֹא כְּאֵלִישֵׁעַ שֶׁדְּחָפוּ לְגַחְזוּיָא
בְּשֵׁתֵי יָדָיו.*

אֵלִישֵׁעַ, מֵאֵי הִיא. דְּכַתִּיב וַיֹּאמֶר נַעֲמָן
הוּאֵל קַח כִּפְרִים וְגו' (מלכים ב' ה', כ"ג), וְכַתִּיב
וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא לִבִּי הִלֵּךְ כֹּאֲשֶׁר הִפְדֵּךְ
אִישׁ מֵעַל מִרְכַּבְתּוֹ לְקִרְאָתְךָ (שם פסוק כ"ז),
וְכַתִּיב הֵעֵת (פירוש, וכי זו העת. המו"ל) לְקַחַת
אֶת הַכֶּסֶף וְלְקַחַת בְּגָדִים, וְזִיתִים
וּכְרָמִים וְצֹאן וּבִקְרָ, וְעֶבְדִּים וּשְׂפָחוֹת
(שם). מִי שֶׁקָּלֵב כְּלֵי הָאֵי, כֶּסֶף וּבְגָדִים
הוּא דְשֶׁקֶלֶב. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּאוֹתָהּ
שָׁעָה הָיָה אֵלִישֵׁעַ עוֹסֵק בְּשִׂמוּנָהּ [ו]
שְׂרָצִים. בָּא וְעָמַד לְפָנָיו. אָמַר לוֹ,
רְשָׁע, הֲגִיעַ הָעֵת שְׂאֵתָה מִבְּקֶשׁ לְטַל

דְּקִצְרֵי (פירוש, כלי של כובסין שהוא מנוקב).
וְאִם מְלַמְדוֹ, מֵה שְׂכָרוֹ. אָמַר רַב
שֵׁשֶׁת, זוֹכָה לְבִרְכוֹתָא [ו] שְׁנֵאמְרוּ לְיוֹסֵף,
שְׁנֵאמְר וּבִרְכָה לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר (משלי י"א,
כ"ו). וְאִין מִשְׁבִּיר אֵלָּא יוֹסֵף, שְׁנֵאמְר
וְיוֹסֵף [ו] הוּא הַמִּשְׁבִּיר (בראשית מ"ב, ו').
אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, כָּל הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה
בְּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכָה וּמְלַמְּדָה בְּעוֹלָם
הַבָּא, שְׁנֵאמְר וּמְרוּהָ גַם הוּא יוֹרָא (משלי
י"א, כ"ה).

לְמַדְנוּ מִכָּל זֶה שֶׁכֵּר הַמְּלַמֵּד לְבָן
חִבְרוֹ תּוֹרָה, גְּדוֹל שְׂכָרוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה
וְגַם לְעוֹלָם הַבָּא:

פרק שני

פֶּרֶק פֶּט

מִי שֶׁהוּא מְלַמֵּד תְּלֻמִּידִים גְּדוֹלִים אוֹ
קְטָנִים, לֹא יְכוּף אוֹתָם תְּמִיד
בְּשׂוֹטִים [ב] וּבִסְוִרֵין שֶׁל־דְּבָרִים קָשִׁים,
אֵלָּא פְּעָמִים יְכוּף*, וּפְעָמִים יִגְזִים,
וּפְעָמִים יְפִיסֵם, כְּפִי טַבַּע הַתְּלֻמִּידִים
וּכְפִי הַשָּׁעָה. וְעַם כָּל זֶה, לְעוֹלָם יִטִּיל [ג]
אָדָם פְּחָדוֹ עֲלֵיהֶם, כְּפִי שֶׁהָיוּ רְבוּתֵינוּ
נוֹהֲגִים. כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ שְׂעוּזָה רַבְּנוּ

* השמטת הצנזורה

וְלֹא כִּיהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה, שֶׁדְּחָפוּ לְיִשְׁוִיָא [ו] הַנְּצָרֵי בְּשֵׁתֵי יָדָיו.

נפש יהודה

וּמְרוּהָ. מִי שְׂמֹרוּהָ, מִשְׁבִּיעַ תְּלֻמִּידָיו בְּדַבַּר הַלְכָה בְּעוֹלָם הוּזָה, גַּם הוּא יוֹרָה לְעוֹלָם הַבָּא:

פֶּט יִגְזִים. יַחְתוּךְ וַיִּפְסוֹק מִלְּכוּפִם. וַיִּשׁ מִפְּרָשִׁים מִלְּשׁוֹן גּוֹזֵמָא, כְּמוֹ עֶבֶד אִינֵשׁ דְּגוֹס וְלֹא עֶבֶד (שבועות מ"ו ע"א). שִׂירָאָה עֲצִמּוּ
כֹּאֲלוֹ רוּצָה לְלִקוֹת, וְלֹא יִלְקָה: מִי שֶׁקָּלֵב כְּלֵי הָאֵי. בְּהֵאֵי קָרָא כְּתִיבֵי שְׂמוּנָה דְּבָרִים, כֶּסֶף וּבְגָדִים וְצֹאן וּבִקְרָ וְעֶבְדִּים
וּשְׂפָחוֹת וְזִיתִים וּכְרָמִים: כֶּסֶף וּבְגָדִים הוּא דְשֶׁקֶלֶב. דְּכַתִּיב וַיִּצַר כְּרָרִים כֶּסֶף בְּשָׁנֵי חַרִּיטִים וּשְׁתֵּי חֲלִיפוֹת בְּגָדִים (מלכים ב' ה', כ"ג):
בְּשִׂמוּנָה שְׂרָצִים. בְּפֶרֶק שְׂמוּנָה שְׂרָצִים בְּמַסַּכַת שֶׁבַת: הֲגִיעַ הָעֵת. לִיטוּל שְׂכַר תּוֹרָתְךָ בְּעוֹלָם הוּזָה:

[א] לְבִרְכוֹתָא. י"ג לְבִרְכוֹתָא: [ב] בְּשׂוֹטִים. י"ג בְּשׂוֹטִים: [ג] יִטִּיל. י"ג יִטִּיל: [ד] לְגַחְזוּיָא. י"ג לְגַחְזוּיָא: [ה] בְּשִׂמוּנָה. י"ג
בְּשִׂמוּנָה: [ו] לְיִשְׁוִיָא. או לְיִשְׁוִיָא: